

TỔNG KẾT

I. Thấy rõ bốn Nhân, Duyên để có Thái-độ sống Thích-đáng

A. Nhận Định

Sau khi phân-tích kỹ bốn nhân duyên do Phật chỉ dạy, chúng ta thấy:

1. “Tự-tâm hiện nhiếp-thọ bất-giác và thức-tánh tự-tánh khác nhau: Đây là hai nhân vi-tế (nhỏ nhiệm khó thấy) sâu kín trong tự-tâm, tự-tánh của chúng ta, và “tập-khí chấp trước sắc từ vô thủy” với “muốn thấy các thứ sắc” là hai nhân thô trọng, hiển lộ bên ngoài qua thực-trạng “muốn” và “chạy theo sắc-tướng” mà không tự biết.

Trong ngoài cả thấy là bốn nhân khiến cho tám thức sanh-khởi và lưu-chuyển thành “dòng nước tàng-thức”.

2. Nhân duyên là điều kiện: Chúng ta đã thấy: bốn nhân đã là bốn duyên, hay bốn điều-kiện để cho “dòng nước tàng-thức” cứ tiếp tục lưu-chuyển không dứt. Đó là: bởi từ vô thủy, “tự-tâm hiện nhiếp-thọ bất-giác” nên hiện tại nhân ấy là duyên thuận-lợi để cho tự-tâm bị sắc-tướng nhiếp-thọ mà tự-tâm chưa tự biết, nên cứ để cho sắc-tướng nhiếp-thọ mãi mà không hay.

Bởi từ vô thủy “thức-tánh tự-tánh” đã không thay đổi, nên hiện tại nó là điều kiện thuận-lợi cho sắc-tướng đến hiệp với tánh thấy thành cái biết phân-biệt.

Bởi “tập khí chấp-trước sắc từ vô thủy” đã thâm-nhiễm vào tự-tâm lâu rồi, nên hiện tại các tập-nhiễm ấy là điều-kiện thuận-lợi để cho sắc-tướng chiếm cứ lâu dài toàn bộ tự-tâm thành một biển tàng-thức đầy đủ các chủng-tử về mọi sự vật.

Bởi cái “muốn thấy các thứ sắc” không phải bây giờ mới “muốn”, mới vào ẩn nấp trong các cái “muốn” cũ, thành ra tự-tâm không tự-kiểm, không tự thấy được (gọi là mê). Phải có người tỉnh ngộ rồi mới chỉ cho người đang mê tỉnh ngộ lại tự thấy mình đã mê.

Thế là bốn nhân trên, bốn nhân xưa đã thành bốn duyên, bốn điều-kiện hiện-tại khiến cho thế-nhân cứ theo cái tập-nhiễm cũ ấy mà sống còn, không hề tự thấy biết mình đã nhận lầm “có mình” đang sống trong mê, giống hệt như người đang ngủ không biết mình đang sống trong chiêm bao vậy.

B. Điều Cần Làm

Nay ta đã biết ta đang mê vì các nhân duyên kể trên, ta muốn mau tỉnh ngộ nên phải lướt qua các duyên, tìm ngay nhân mà trừ.

1. Nhận diện hai nhân vi-tế: Hai nhân vi-tế là “tự-tâm hiện nhiếp-thọ bất-giác” và “thức-tánh tự-tánh” là hai nhân không trừ được bởi tự-tâm tự-tánh đã như thế từ ngàn xưa và mãi

mãi về sau này vẫn như vậy thì đó thực-tánh duy-nhất thường còn sao lại phải trừ? Trừ để làm gì?

Đã không trừ được, không bỏ được mà lại nên giữ nó, dùng nó, cũng như dùng con mắt để nhìn là “hiện nhiếp-thọ sắc-tướng” một cách bất giác, và dùng “sóng” sẵn có trong “nước” là “thức-tánh tự-tánh” để hiện sóng là ý-thức, mà đối-trị các sóng khác đang chưa tự biết nó là nước (vì còn mê).

2. Hai Nhân: Đó là “tập-khí chấp-trước sắc” và “muốn thấy các thứ sắc”.

a. Đã biết “chấp trước sắc” là nắm giữ nên phải sinh-tử luân hồi thì bây giờ đừng nắm giữ nữa, tức phải buông-xả mọi sắc-tướng cũ (là quên hết, đừng tưởng nhớ gì cả) và không thọ mọi sắc-tướng mới nữa (là không thêm chú-ý và chạy theo chúng làm gì); hay cứ theo dõi để biết rõ rồi cũng bỏ đi, không nắm giữ làm cho cho bạn rộn, vì biết bỏ cũng không mất, nhờ có nhiếp-thọ bất-giác của tự-tâm.

Có như thế thì tự-tâm mới sáng tỏ (như gương không có bóng hiện) tức là tàng-thức hay hiện-thức trở lại như-lai tạng, hiện thành đại-viên cảnh trí.

b. Đã biết “muốn thấy các thứ sắc” thì sắc-tướng sẽ làm mờ tự-tâm, như bóng hiện nhiều thì gương không còn sáng nữa, nên chỗ gốc là không “muốn” nữa, không chú-ý và theo đuổi chúng làm gì! Tức là cứ làm ngơ đi, không cần phân-biệt gì, lãnh-thọ gì cho cái giả ngã cả. Nói gọn lại: phải quên hết, đừng tưởng nhớ gì cả để khỏi bạn rộn: **buông xả tất cả** thì được thông-dong; đừng muốn gì nữa, chớ chú-ý hay chạy theo sắc-tướng, tức là **làm ngơ đi, không cần phân-biệt, không lãnh-thọ gì** cho cái giả ngã.

3. Thực hiện hai điều trên để sống tự tại. Để sống hữu-ích cho đời và tự-tại, ta chỉ cần: theo dõi mọi tình-tiết của ý-thức đối-phương diễn-biến, để thấy rõ chỗ dính mắc của họ mà gỡ giúp cho họ. Cần biết rõ mọi nếp sống theo tập-nhiệm của tha-nhan để chỉ chỗ kẹt mà họ không tự biết, cho họ tự bỏ lấy.

Như vậy gọi là phá chấp tại gốc đó.

Chú-ý rằng chỉ chỗ kẹt trong tập-nhiệm; và gỡ chỗ dính mắc trong tâm-tư của tha-nhan là đồng thời trừ bỏ được các phàm-tính đó cho chính mình (vì nhờ có họ biểu-diễn, mình mới thấy mình rõ hơn), cho nên “độ tha là tự-độ” vậy.

II. Đạo-lý Muôn Đời

*Chúng sinh sống giữa muôn sắc-tướng,
Từ nhỏ noi tăng-trưởng dần dần;
Đến khi làm được thế-nhân,
Đã qau muôn kiếp xoay vần từ sinh:
Chính bởi thấy có mình từ trước,
Đã từng gieo họa, phước cho đời,
Khiến nên phải chịu luân-hồi,
Thuận duyên trở lại làm người thế-nhân.*

*Bậc giác-ngộ biết thân chúng khổ,
Nguyện vào đời, cứu-độ, giải mê;*

Dạy cho thấy rõ đường về,
Tự ta phải quyết một bề mới nên:
-Thấy dụng-tướng, chớ quên tánh-tướng,
Chớ chạy theo suy-tưởng lỗi lầm.
Muôn đời Pháp biểu-hiện Tâm,
Đừng theo pháp-tướng mà lầm giả Danh!
Tướng vạn pháp có sanh có diệt,
Tướng hiện sanh, Tánh thiết chẳng sanh!
Chẳng qua chỉ đổi dáng hình,
Tuỳ Duyên biến-hiện Chân-trình **có, không**.
Tướng thay đổi, Tánh đồng một Thể
Bản-thân Minh cũng thế, khác chi?
Vậy nên, Ta phải gắng ghi:
Đừng theo sắc-tướng chuyển di, khổ đời!
Chớ để ý vào nơi hiện sắc
Sắc là không, chớ mắc vào tròng.
Mặc nhiên liền được thông-dong,
Vô tâm, vô dục, thoát vòng khổ đau.
-Mọi diễn-biến trước sau như một;
Luật vô thường chẳng phút nào ngưng,
Sống trong thế chẳng đặng dừng
Mãi theo mà mãi cứ dùng mới hay.
Đừng là chẳng đổi thay, hơn thiệt,
Sống theo thời, chẳng thiết, chẳng mơ:
Mơ theo biến-động từng giờ
Là vào giữa chốn mịt-mờ, lộn quanh.
Ngàn vạn kiếp, chúng sanh vẫn khổ!
Một lòng nguyện cứu-độ phải theo.
Không **minh** nên chẳng có yêu,
Không **người**, không **việc**, chi nhiều phải không?
Thấy sắc-tướng biến-thiên dời đổi,
Để lòng theo là lỗi thế-nhân.
Trở về tự-tánh nguyên-nhân,
Lìa xa các tướng là nhân thoát phàm.

Ngày 10 tháng chín năm Tân-dậu (7/10/1981)

III. Tâm Không, Tướng Huyền-Nhất Như là Tự-tánh

Tâm thấy **sắc**, thân-tâm khởi **thọ**,
Tâm thọ rồi, **tướng** nọ, tướng kia.
Thế là tâm, cảnh chia lìa:
Tướng **hành** thân khổ, sớm khuya **thức** buồn.

* * *

Mãi đến lúc thức buồn xả sắc,
Tướng thành **không**, hành bật tằm hơi.
Sắc về, tâm vẫn thành thoi:
Tâm ly sắc-tướng, như Trời rộng không.

* * *

Trời rộng không, trời trong khắp sáng,
Mây hiện về, đổi dạng theo **duyên**.
Trời trong, mây mãi biến-thiên;
Trời không, mây huyền¹, hiện-tiền nhất-như.

Ngày 11 tháng chín năm Tân-dậu
Ngày 8 tháng 10 năm 1981)

¹ Trời không, mây huyền là lối cụ thể hoá về Tâm không, Tướng huyền.